

Az alkotás magányos műfaj

Kövesdi Károly interjúja Lipcsey Györggyel

Lipcsey György szobraival, annak ellenére, hogy nem tartozik a sűrűn kiállító művészek közé, gyakran találkozhatnak az emberek. Mintegy húsz köztéri szobra látható Dél-Szlovákiában, de a közös kiállításoknak is rendszeres szereplője. Hatvanadik születésnapja alkalmából pedig egyszerre két kiállítással is jelentkezett: a dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galériában, illetve a pozsonyi Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában.

– Mostani szobraidat látva, nagyon leegyszerűsítve fogalmazva, a kerek formák hegyesekké, szögletesekké, „szúrósabbakká” váltak, majd mintha összement volna, miniatürizálódott a világ. Mi idézte elő ezt a változást a formavilágodban?

– Valóban így van, hosszú ideig monumentális szobrokat készítettem. Nyolc évvel ezelőtt azonban csináltam egy nagy kiállítást, ahol bemutattam azt a tucatnyi bronzszobrot is, amelyek kimondottan kisplasztikák voltak, és előre vetítették az utat, amelyet azóta követek. A szobrásznak a formák fejlődésén túl vannak olyan praktikus gondjai is, hogy a szobrokat valahol tárolni kell. Magyarán: hely kell nekik. Másrészt egy-egy kiállításra való szállításuk is nagy anyagi terhet jelent a mai világban. Talán ezért sem véletlen, hogy a szobraim mérete lecsökkent. De összefügg ez az életkorral is. Az ember alkotás közben sok mindenre gondol. A bronzszobor nem azért érdekes, hogy talán valami magasabb nívót jelentene, hiszen nem is ez a trend a világban, de ezek a szobrok tizedannyi idő alatt elkészíthetők viaszból, mint ha akácfauszágból vagy valami nagy, kétméteres fából készíteném őket. Vagyis felgyorsul az alkotói folyamat, mert így évente nem három-négy szobrot tudok elkészíteni, hanem lényegesen többet. Tíz év alatt, amióta a bronzsal foglalkozom, például összegyűlt az a közel száz szobor, amelyek e mostani kiállításomnak is a gerincét képezik. Nagy szobrokból nehéz lett volna ennyit megalkotni.

– Ez csak a méretet érinti. Miért „hegyesedtek” ki a gömbölyded formák? A világ változott meg, vagy a világszemléleted?

– Ezt bizonyos fejlődési foknak lehet mondani. A csallóközi parasztfigurák (amelyekből készítettem vagy nyolcvan-at-százat, ha nem többet), amelyek fontosak voltak, azoknak nagy része megvan, és jó helyen van. Ha nem változott volna, talán jobban is járok, mert az a formavilág az embereknek jobban tetszett, könnyebb is volt eladni. De váltani kellett. A dolgok kezdtek leegyszerűsödni, és jöttek a nonfiguratív szobrok, a tömörebb formák. A szobrok arca eltűnt, ezekbe a formákba inkább a feszültség kezdett besűrűsödni. Az egyiptomi művészet hatására, amely, azt hiszem, minden alkotót megérint, a formák egyre szögletesebbekké váltak, amihez domborműszerű ábrázolás párosult. A „szúrós” szobrok egyfajta önvédelmet fejeznek ki. Ennek történelmi-társadalmi gyökerei vannak. Ahol mi élünk, sosem volt nyugalom, mindig védekezni kellett, s itt, Európa közepén mindig nagy volt a széljárás. Ezek a szobrok ezt a történelmi tapasztalatot is szimbolizálják.

– *Kissé durván fogalmazva: a mai képzőművészet annyira elment nonfiguratív irányba, az „installációk” gyakorlata felé, hogy a közönség számára értelmezési gondokat okoz. Ugyanakkor a hivatalos művészetszemlélet, a szakma napjainkban ezeket tartja a művészet csúcának. Te hogyan állsz ezzel?*

– Ez mulandó dolog, sosem éreztem késztetést, hogy ilyesmivel foglalkozzak. 1989 után a nyugati világ elvárta, hogy bekapcsolódjunk egy folyamatba. Akadtak alkotók, akik csatlakoztak ehhez. Hogy ez mennyire hiteles, mennyire jött belülről, más kérdés. Engem sosem kísértett meg, hogy a csallóközi emberábrázolást megtagadjam, és nem érdekelt a művészet aktuálpolitikai vonatkozása. A napi aktualitás most sem érdek. Hozzátenném, hogy a régi rendszer idejében született alkotásoknak valószínűleg kis hányada akad fenn az idő rostáján, de majd akad néhány művészettörténész, aki ezt kielemez. A rendszerváltás óta pedig kevés idő telt el, hogy mérleget vonjunk. Voltak a történelemben „szerencsés” korszakok, elég mondjuk Picasso példáját említenem, aki egy-két évtized alatt megélhetett egy csomó izmust, s szinte hihetetlen, milyen pezsgés volt akkor. Most elég „kínlódós” időszakot élünk. Nem ok nélkül teszik fel napjainkban többen a kérdést: létezik-e még művészet? Olyan felgyorsult kort élünk, amire az emberi agy nincs is igazából felkészülve. Hihetetlenül felgyorsult az információk áramlása és a tárgyak szerepe. Ha valaki megvesz egy nagy plazmatévét, felteszi a falra, nem biztos, hogy egy festményvel hajlandó „elcsúfítani” a falat. Szobrot pedig nem jellemző, hogy vegyenek.

– *Ugyanakkor a rendszerváltás óta felértékelődött a köztéri szobrok szerepe. Neked is van vagy húsz szobrod Dél-Szlovákia terein.*

– A szobrászok közül azért többé-kevésbé mindenkinek voltak ilyen megrendelések. A mai generáció már rosszabb helyzetben van. Gazdasági válság van, a terek telítettek. Bennünk, magyarokban egyébként nagy az igény a szimbólumaink iránt, megszámlálhatatlanul sok a Szent István-, Kossuth-, első-második világháborús emlékmű. Ezek biztosan nincsenek rossz hatással a közösségre. Persze nem mindig indokolt, hogy ott is Ady-szobor álljon, ahol a költőnek nem volt semmilyen kötődése.

– *Ugyanakkor itt, Közép-Európában hajlamosak vagyunk az alkotói szabadságot politikai témákba belegyömöszölni. Vannak országok, ahol egyszerűen szobrokat állítanak fel a köztereken.*

– Lehet, hogy eljön ennek is az ideje. De ne felejtsük el, hogy nálunk sok volt a pótolnivaló, hiszen a mi közösségünk, az uralkodó ideológia miatt, legalább négy évtizedig nem fejezhette ki ebbéli igényét. Ugyanakkor most már megjelennek a „laza” figurák is a nagyvárosokban. Minden közösség el fogja dönteni, mit akar. Mert ez mindig a közösség igényét fejezi ki. Ha kapok egy megbízást, hogy Szímőn Jedlik Anyos-szobrot szeretnének, akkor azt kell készítenem.

– *Vagyis a hely szelleme determinálja a művészt?*

– Ha mondjuk New Yorkban élnék, és ottani építészekkel lennék kapcsolatban, el tudnám képzelni, hogy a mostani szobraim kisebb változtatással beleilleszkedjenek a minimartos vonulatba. De hát itt élek. És attól nem vagyok kevésbé modern, hogy ide kötődöm, itteniek a témáim. A lényeg, hogy az alkotás be tudjon illeszkedni a tájba, közegbe. Az sosem jó, ha nagyon kirí onnan. Toscanini kiabálta mindig a zenészeknek: ami túlzás, sosem jó. Ha például vé-

gigmész Pozsony óvárosán, az ottani épületeket egészben érzed csak, annyira meg voltak tervezve, és egyik sem lógott ki túlságosan a sorból. Ha ma bemegy egy faluba, ahol nincs piros ház, biztos lehetsz benne, hogy előbb-utóbb valaki piros házat fog építeni, mert ki akar tűnni. Mindenki szeretne kibontakozni, nem mindig a legmegfelelőbb módon.

– *1982-től állandóan Dunaszerdahelyen élsz, s tulajdonképpen mindig is a Csallóköz volt a hazád. Ragaszkodsz a szülőföldhöz, vagy csak így adódott?*

– Azért ha úgy alakult volna, el tudnám képzelni, hogy mondjuk Győrben vagy Szentendrén éljek. Csak hát – ahogy mondani szokás – minden költözés leégés, új baráti kört kell kialakítani. Amúgy érdekes gyerekkorom volt, hiszen két évente költöztünk. Nyolcéves koromban jöttünk el Lédecről, ahol két évig jártam iskolába. Aztán Hegyétén, Dióspatonyban tanultam, majd Dunaszerdahelyen fejeztem be az alapiskolát. Aztán Pozsony következett. Két-három év-nél nem töltöttem el több időt egy helyen, állandóan ingáztunk. Nem voltam világgjáró, de a gyerekkorom nem kötődött egy helyhez, ami a barátságok kialakulásának sem kedvezett.

– *Magányos gyerek voltál?*

– Azt nem mondanám, hiszen állandóan kint voltam a többiekkel. Aztán, amikor tizenkét évesen elkezdtem faragni, ennek vége szakadt.

– *Hatvanas éveidben, egy kiteljesedett életművel, Munkácsy-díjjal fel tudod-e vállalni, hogy autodidakta vagy? Többszöri nekifutásra sem vettek fel az egyetemre. Ami szinte tipikusnak számít tájainkon, főleg ennek a generációnak az esetében.*

– Ez egyáltalán nem foglalkoztat, hiszen ugyanúgy dolgoztam, fejlődtem, kiállítottam, mint mások. Nyilvánvalóan nincs akkora ismeretségi köröm, mint akik együtt tanultak öt évig. Ugyanakkor az alkotás a magányt igényli.

– *A magányod védelmében mondtad le a közszereplést is?*

– Voltam városi képviselő, elnöke a dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galéria Alapítvány kuratóriumának, a Szlovákiai Magyar Képzőművészek Társaságának, több más szakmai szervezetben voltam tisztségviselő. Az alkotáshoz, elmélyüléshez viszont magány kell.

– *Mi a helyzet a képzőművészeti kritikával, jelenléttel, odafigyeléssel?*

– Az, hogy az ember a figyelem központjában van-e, vagy nincs, a lényegen semmit sem változtat.

– *Végül, de nem utolsósorban, szóljunk a családozról.*

– Feleségem, Ildikó éveikig a Dunaszerdahelyi Művészeti Alapiskola igazgatójaként zongorát tanított, nagyobbik lányom pedagógiát végzett és Győrben él, kisebbik lányom, Mária a pozsonyi IBM-nél dolgozik. Jómagam a művészeti alapiskolában tanítottam rajzot, korábban a kultúrházban dolgoztam. A rendszerváltás óta szabadúszóként élek. 1998-ban alapítottam Dunaszerdahelyen az Art-Ma Galériát (amelytől most már szeretnék szabadulni). Tizenöt év alatt százhusz kiállítást élt meg az intézmény. Úgyhogy sosem unatkoztam.

– *Legutolsó kiállításod előtt, ha jól számolom, nyolc évig nem volt tárlatod.*

– Sosem voltam a gyakori kiállítások híve, de azért rengeteg csoportos kiállításon szerepeltem, amelyek rangosak voltak. A saját kiállítások rengeteg időt emésztenek fel. Terveim se igen vannak, ez az idej két kiállítás is sok időt elrabolt az alkotástól.